

DOI: 10.26565/2310-9513-2022-16-07

УДК 7:338.467.6:341.3.018

МОЖЛИВОСТІ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ ЗА ДОПОМОГОЮ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ

Євтушенко Олена Віталіївна

канд. екон. наук, доцент,

доцент кафедри туристичного бізнесу та країнознавства

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

майдан Свободи 4, м. Харків, Україна, 61022

e-mail: evetushenko@karazin.uaORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9729-1435>**Арсенкіна Дар'я Дмитрівна**

студентка кафедри туристичного бізнесу та країнознавства,

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

майдан Свободи 4, м. Харків, Україна, 61022

e-mail: dasha.arsenkina14@gmail.comORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0341-3022>

В останні роки у світі активно розвивається принципово нова концепція соціального і економічного розвитку, що висуває на перший план сучасної, постіндустріальної економіки творчість і культурні ресурси. Цей інноваційний сектор називають креативною економікою. Високі темпи зростання креативної економіки (від 3% до 17,6%) вчетверо перевищують темпи зростання сфери промислового виробництва. Ця концепція також може використовуватися у кризових ситуаціях для досягнення швидкого темпу зростання економічних показників. В статті висвітлено можливості використання креативних індустрій у посткризових ситуаціях та програми післявоєнного відновлення, окреслено ознаки «креативного міста». Проаналізовано показники України серед країн з перехідною економікою у Глобальному індексі креативності та Глобальному індексі інновацій, а також можливості побудови креативних просторів на базі зруйнованих або занедбаних приміщень. Предметом дослідження є аналіз місця креативних індустрій в післявоєнній економіці. Мета полягає у виявленні можливостей залучення креативних індустрій у посткризовому відновленні економіки. Завдання: окреслити місце та особливості розвитку креативних індустрій в економіці країни, проаналізувати програми посткризового відновлення із залученням креативного сектору, визначити основні елементи «креативного міста» та класифікувати інноваційні перетворення сторичних об'єктів. Використовуються загальнонаукові методи дослідження: аналіз та синтез, описовий, системний, порівняльний та структурологічний аналіз. У ході дослідження були отримані наступні результати: виявлено можливості використання креативних індустрій у посткризових ситуаціях та програмах післявоєнного відновлення. Висновки: обґрунтовано доцільність залучення креативних індустрій у післявоєнне відновлення України, щоб забезпечити сталий розвиток економіки та швидкі темпи виходу з кризової ситуації.

Ключові слова: креативні індустрії, креативна економіка, креативне місто, культурні індустрії, криза, післявоєнна відбудова, посткризове відновлення.

Як цитувати: Євтушенко О.В., Арсенкіна Д.Д. Можливості післявоєнного відновлення економіки за допомогою креативних індустрій *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2022. № 16. С. 64–74. DOI: <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2022-16-07>

In cites: Yevtushenko O., Arsenkina D. (2022) Possibilities of post-war economic recovery using creative industries. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: International Relations. Economics. Country Studies. Tourism*, (16), P. 64–74. <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2022-16-07> (in Ukrainian)

Постановка проблеми. Станом на кінець вересня 2022 року злочини країни-агресора проти культурної спадщини України були зафіксовані у 13 областях країни. Заступниця міністра культури та інформаційної політики України повідомила, що загальна кількість зруйнованих або пошкоджених об'єктів складає 493 одиниці. Перший заступник Міністра культури та інформаційної політики України відмітив, що внаслідок збройної агресії було пошкоджено 5 меморіальних пам'яток на честь історичних особистостей та подій XIX-XX ст., 31 будівля та комплекси музеїв і заповідників, 87 будинків культур, а також клубні заклади, бібліотеки, театри, філармонії, заклади мистецької освіти та інші об'єкти культурної спадщини на території 152 громад [4]. Серед них 23 пам'ятки національного значення, 110 пам'яток місцевого значення, 129 об'єктів цінної історичної забудови та 7 щойно виявлених об'єктів культурної спадщини. Крім цього, значного руйнування зазнали релігійні споруди. 166 з них або знищені, або пошкоджені, при цьому 53 з них перебувають на обліку як пам'ятки історії, архітектури та містобудування.

17 об'єктів культурного фонду країни повністю знищені та не підлягають відновленню, стан ще 24 об'єктів залишається невідомим. 99 об'єктів (25% від загальної кількості пошкоджених об'єктів) зазнали важкого ступеня ураження. Ще 240 об'єктів зазнали середнього ступеня ураження. Реставрація займе для багатьох із них дуже тривалий час, при цьому

відновити повністю довоєнний вигляд буде не можливо. Вони мають великі шанси на повне відновлення, із збереженням усіх унікальних характеристик [5]. Лише 184 культурних об'єкта зазнали легкого ступеня ураження і будуть відновлені у найкоротший термін при відповідному рівні фінансування.

Найбільша кількість руйнувань була зафіксована на території Донецької (72%) та Миколаївській (37%) областях. Більше 10% об'єктів культурної спадщини постраждали у Харківській (27%), Київській (26%), Чернігівській, Сумській та Луганській областях (рис. 1). Одиначні руйнування були зазначені у Вінницькій, Львівській, Житомирській, Одеській, Херсонській Дніпропетровській, Запорізькій областях та у м. Київ.

Не можна не відмітити, що кількість культурних пам'яток, що зазнають ураження під час війни зростає щодня. На кінець липня кількість об'єктів, що зазнала збитків, зросла в п'ять разів у порівнянні з відповідним показником на квітень 2022 року.

Крім об'єктів культури під час війни на території України постраждали або захоплені 388 заводів і підприємств, 19 аеропортів, 2290 закладів освіти та 131300 жилих будівель [9]. Загальні збитки, що вдалось підрахувати станом на вересень 2022 року становлять 113,5 млрд доларів.

Економіка України зазнає колосальних збитків від російської збройної агресії, і зараз ці втрати важко оцінити, адже війна триває. Економіка країни вже знаходиться у стадії кризи. ВВП країни впав на

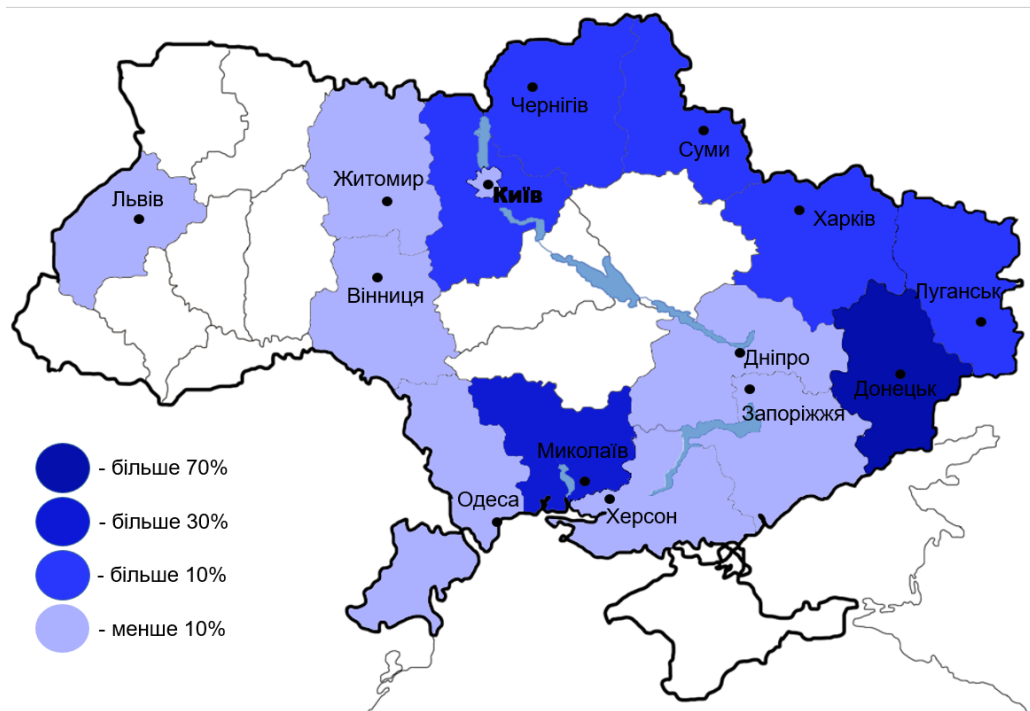

Рис. 1. Ступінь руйнування об'єктів культурної спадщини України*
*Складено авторами за джерелом: [5]

37%, а рівень безробіття становить 35%, показник експорту впав на 40. Вартість відбудови України та її економіки вже зараз сягає близько 349 мільярдів доларів США. Про це ідеться у новому звіті, підготовленому Світовим банком, Єврокомісією та українським урядом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання креативних індустрій знаходять відображення в роботах таких законрдонних науковців, як Р. Флорида, Ч. Лендрі, Е. Пратт, Дж. Гоукінс, Й. Клоудова та інші. Наукове становлення креативних індустрій є досить новим для України, проте вже існують певні наукові здобутки таких вчених як Вахович І. М., Євсеев А. С., Панова І. О., Парфіненко А. Ю., Степанов А. А., Савина М. В., Дубина І. Н., Головін С. Ю., Чмут А. В., Синякова К. М.

Мета статті полягає в аналізі способів залучення креативних індустрій у посткризовому відновленні економіки.

Виклад основного матеріалу. Креативна економіка заснована на використанні людьми своєї творчої уяви для підвищення цінності ідеї. Джон Хоукінс розробив концепцію в 2001 році для опису економічних систем, де вартість базується на нових уявних якостях, а не на традиційних ресурсах землі, праці та капіталу [1]. Порівняно з творчими галузями, які обмежені окремими секторами, цей термін є використовується для опису креативності в усій економіці. Деякі спостерігачі вважають, що креативність є визначальною характеристикою розвинених економік 21-го століття, так само як промисловість була типовою для 19-го та початку 20-го століть.

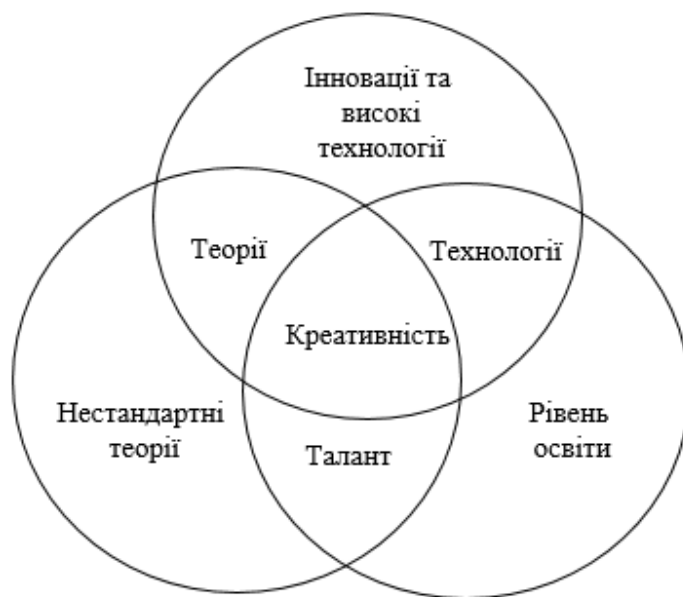

Рис. 2. Концепція «Трьох Т» за Р. Флорідом*
*Складено авторами за джерелом: [16]

Сектор креативних індустрій також називають «креативними та культурними індустріями», «креативними та цифровими індустріями» або «креативною індустрією» в рамках «креативної економіки». Нещодавно їх назвали «помаранчевою економікою» (La Economía Naranja) у Латинській Америці та Карибському басейні.

Існує багато визначень креативних індустрій, їх наводить ЮНЕСКО (Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури), ЮНКДАТ (Конференція ООН з торгівлі та розвитку), ВОІС (Всесвітня організація інтелектуальної власності), Міністерство культури, ЗМІ та спорту Великої Британії, Центр ідей Гон-Конгу, Американська Асоціація Мистецтва та інші. Але завжди цей термін стосується галузей, які поєднують створення, виробництво та комерціалізацію творчості, що має нематеріальний і культурний характер.

Культурні та креативні індустрії часто називають такими, що базуються на креативності особистості, тобто головним ресурсом виступає саме людина з її творчими здібностями. Творчі індустрії відіграють подвійну роль в економіці: по-перше, вони складаються з особливо інноваційних напрямків бізнесу, які виробляють безліч нових продуктів і послуг; по-друге, вони відіграють особливу роль як постачальники творчого внеску в інноваційну систему.

Розвиток креативних індустрій несе множинні позитивні ефекти для економіки та суспільства, включаючи зростання малого та середнього підприємництва, створення робочих місць, диверсифікацію та збільшення обсягів несировинного експорту, підвищення якості людського капіталу за рахунок залучення спеціалістів та формування затребуваних компетенцій [10]. Креативні індустрії також є джерелом стійкого інклюзивного зростання, оскільки надають можливості для саморозвитку та сприяють формуванню комфортного середовища для життя.

Деякі автори, такі як Річард Флорида та Бернара Гесьє, продовжили цю ідею, розвинули її та побудували на теоретичному рівні. Флорида стверджує, що економічний і соціальний динамізм території пов'язаний значною мірою як з наявністю дуже широких творчих професійних класів художників, письменників, акторів, дизайнерів чи архітекторів, так і науковців, інженерів, юристів та інтелектуалів [16]. Отже, міста повинні бути забезпечені найкращим обладнанням та інфраструктурою, що дає змогу залучати всі ці типи соціально-професійних категорій. Наявність цих творчих класів призвела до розвитку нового економічного циклу, тобто креативної економіки, яка базується на трьох факторах культури, трьох «Т» (рис. 2).

Закон України «Про культуру» визначає «креативні індустрії» як види економічної діяльності, метою яких є створення доданої вартості і робочих місць через культурне (мистецьке) та/або креативне вираження.

24 квітня 2019 року Кабінет Міністрів України прийняв розпорядження № 265-р «Про затвердження видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій». Класифікація творчих індустрій згідно з законом України представлена на рис. 3.

Дані Глобального індексу креативності та Глобального індексу інновацій свідчать про те, що

ряд країн з перехідною економікою мають досить високий рівень креативного потенціалу (таблиця 2). До них входить і Україна.

Такі країни, як Україна та Чорногорія, які мають найвищі показники експорту креативних індустрій мають досить високе значення у Глобальному індексі креативності і входять до топ-50: Україна (45), Чорногорія (46). Значний потенціал розвитку креативної економіки також підтверджується значенням Глобального індексу інновацій. Україна входить до 50 найкращих та зберігає відносно стабільний рейтинг з 2014 року. Проаналізувавши рейтингові показники України, можна стверджувати, що

Таблиця 1

Варіанти визначення поняття «креативні індустрії»

Організація	Тлумачення визначення
Закон України «Про культуру»	види економічної діяльності, метою яких є створення доданої вартості і робочих місць через культурне (мистецьке) та/або креативне вираження
ЮНЕСКО (Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури)	культурні галузі промисловості, культурні та артистичні послуги як у живому виконанні, так і в запису; характеризуються використанням творчих або артистичних зусиль
ЮНКТАД (Конференція ООН з торгівлі та розвитку)	як матеріальні товари та послуги, так і нематеріальні інтелектуальні або художні товари та послуги з творчим змістом, з використанням переважно інтелектуального капіталу, економічною цінністю та з комерційними цілями
Міністерство культури, ЗМІ та спорту Великої Британії	виробництво, засноване на творчому потенціалі кожної окремої людини, його навчаннях і таланту; при цьому існує потенціал розвитку виробництва, збільшення прибутку, створення нових робочих місць на підставі використання даного потенціалу та інтелектуальної власності
Центр ідей (Гон-Конг)	галузі виробництва, які створюють товари і послуги, використовуючи творчий потенціал і інтелектуальну власність в якості основних активів
Американська Асоціація Мистецтва	виробництво товарів і послуг, пов'язане зі створенням і поширенням як аматорського, так і професійного мистецтва

Складено авторами за джерелами: [6, 14, 15]

Рис. 3. Класифікація творчих індустрій згідно з законом України*

*Складено авторами за джерелом: [5]

Таблиця 2

Потенціал розвитку креативних індустрій у країнах з перехідною економікою

Країна	Ранг компонентів Глобального індексу креативності 2021			Місце в Глобальному індексі креативності 2021	Глобальний індекс інновацій 2021		Місце в Глобальному індексі інновацій 2021
	Технології	Талант	Толерант- ність		Вхідний субінд.	Вихідний субінд.	
Україна	43	24	105	45	75	35	49
Чорногорія	51	34	83	46	51	55	52
Сербія	70	45	58	54	56	58	55
Грузія	35	82	78	64	53	62	59
Македонія	76	63	70	74	71	93	84
Казахстан	72	54	54	84	55	91	74
Узбекистан	74	111	64	100	-	-	-
Вірменія	83	50	133	103	94	50	68
Молдова	85	57	128	105	79	37	48
Боснія і Герцеговина	77	70	119	108	68	82	77
Азербайджан	98	78	92	110	76	87	82
Таджикистан	106	90	85	114	104	88	101
Албанія	83	90	118	116	69	95	83

Складено авторами за джерелами: [6, 8]

Таблиця 3

Зміст програм посткризового відновлення економіки країн із залучення культурних та креативних індустрій

Країна	Програма	Зміст
Ісламський Емірат Афганістан	Національну програма культури та креативної економіки Афганістану	– Програма, якою керує ЮНЕСКО, підтримує низку інноваційних заходів у надзвичайно складних умовах у восьми тематичних областях: – право на культуру; – покращена вища освіта для культури та креативних індустрій; – перекладацький рух Афганістану; – правова база та політика для культури, творчих індустрій та охорони культурної спадщини; – охорона культурної спадщини Афганістану; – архітектура громадських місць; – мережа культурних центрів Афганістану; – мережа креативних міст Афганістану.
Індонезія	Культурно-інформована реконструкція та відновлення в постконфліктному середовищі	– Світовий банк та інші партнери з розвитку підтримали уряд Індонезії в його зусиллях з комунікації та інформаційно-роз'яснювальної роботи через низку культурних інтервенцій, здійснених різноманітними партнерами в системі ООН та громадянського суспільства – – розвиток ЗМІ; – розвиток творчих напрямків; – створення мирних щоденників; – відкриття культурних та креативних центрів.
Ліван	Програма відродження культурної спадщини та міського розвитку	Проект сприяв економічному зростанню країни та згуртованості громади, відновивши п'ять історичних міст – Тріполі, Біблос, Баальбек, Сайда та Тир – разом з їх історичними та культурними пам'ятками. Це стратегічне втручання в культурний та міський розвиток включало структурну реставрацію історичних будівель, реставрацію археологічних об'єктів і пам'яток, а також створення бази для подальшого розвитку креативного сектору.
Східний Тимор	Програма підтримки культурної спадщини, що сприяє примиренню та розбудові нації	Культурна програма охоплювала основні види діяльності, включаючи: програму невеликих грантів, керовану некомерційним тиморським фондом культурної спадщини, розвиток центру національної спадщини та вистави в колишньому національному музеї, створення серії галерей і приміщень для вистав, де помітно будуть представлені традиційні жіночі ремесла.

Складено авторами за джерелом: [13]

креативний потенціал країни достатньо високий та базується він на талантах або на людському капіталі [17]. До негативних чинників слід віднести: несприятливе політичне, законодавче та бізнес-середовище; відсутність чіткої стратегії розвитку культурно-креативної сфери країни, недостатній

обсяг інвестицій. Поліпшення цих чинників у майбутньому, починаючи з законодавчого регулювання, забезпечить сталий розвиток креативної економіки країни.

Креативні індустрії містять у собі поняття цифрової епохи, яка змінила контекст культурних ін-

дустрій. Культура набула промислової форми в індустріальному середовищі. Промислова революція ввела серйозні зміни в життя суспільства, такі як урбанізація, нові моделі споживання, принципи організації робочої сили, пристосування до економічних потреб промислового виробництва, лібералізація, а також концентрація капіталу. Тому креативні індустрії потрібно розглядати в контексті цифровізації, а не лише в контексті культури та творчості.

Важливою частиною передісторії креативних індустрій є омолодження міст, де мистецтво може відігравати значну роль – роль ребрендингу [3]. Закриття багатьох промислових виробництв як наслідок постіндустріального розвитку залишив багато міських територій з численними занедбаними промисловими підприємствами та забрудненими просторами, не привабливими для життя.

Варіанти економічного креативного відновлення вже застосовувалися у програмах післявоєнної відбудови у Німеччині після Другої світової війни, також була розроблена Програма національної солідарності для розвитку культурних та креативних індустрій для Ісламського Емірату Афганістан, Програма реконструкція та відновлення під керівництвом уряду та культури після конфлікту та цунамі в Індонезії, Програма відродження міської спадщини в Лівані, Східному Тиморі, Сальвадорі та

інших країнах. Тема омолодження простору в культурології формується як мистецтво відродження міст. Ідея полягає в тому, щоб використовувати креативні підходи до архітектури, міського мистецтва та проекти, орієнтовані на розвиток міського середовища.

Внесок публічного мистецтва може бути економічним, соціальним, екологічним та психологічним. Це означає вирішення проблемної глибокої структурної перебудови в колишніх промислових містах або містах, що зазнали руйнування. Погляд на художнє втручання в публічну сферу радикально змінився протягом 1980-х років. Публічне мистецтво стало все виправдовуватися не в естетичному плані, а в перспективі внеску в економіку міста, що широкому сенсі можна назвати «відродженням міста» [12]. Холлі Робертсон визначає в своїй праці, що міські експозиції створюють «ауру» міста та відіграє важливу рекламну роль, надаючи зображення, образ, які розповсюджуються через місцеві, національні та міжнародні ЗМІ. Тобто, це безпосередньо вплине і на проблему брендингу міст. Культура дійсно відіграє певну роль і може відігравати ще більшу роль у відродженні, якщо її розглянути належним чином.

Політика креативних індустрій включає ідею «креативних міст». Агентство Comedia та його засновник Чарльз Лендрі у 2000 році опублікував

Таблиця 4

Основні елементи креативного міста та їх основні характеристики

Ключовий елемент	Характеристика	Середовище виробництва або споживання
Соціальний клімат	– переважаючі цінності та установки; – соціальна толерантність; – відкритість до різноманіття	обидва
Представництво	– бренд; – цінність культурної спадщини; «історія», – специфічні внутрішньоміські зони	обидва
Ринок праці	– різноманітний резерв талановитих працівників; – професійне навчання; – відкритий ринок праці	обидва
Міське та житлове середовище	– різноманітність і розміри будівель; – яскраве вуличне життя; – різноманітні громадські місця, зручність пішоходів; – автентичний вигляд міста	обидва
Атмосфера	– мережі «віч-на-віч»; – неявне знання; – вуличне життя; – можливості для незапланованих зустрічей	обидва
Зручності	– культурні фестивалі; – спортивні споруди на відкритому повітрі; – парки; – заклади освіти; – спеціалізовані бібліотеки; – різноманітність кафе і ресторанів	споживання
Кластери	– доступні приміщення; – старі промислові будівлі; – пошкоджені будівлі	виробництва
Політика, уряд і управління	– створення умов, а не детальне планування; – співробітництво між місцевою владою, державними підприємствами та бізнесом	обидва

Складено авторами за джерелом: [10]

роботу «Креативне місто: інструментарій для міських новаторів», де доводить необхідність розвитку культури творчості, переоцінку погляду на розвиток міського середовища та виявляє творчість як засіб для створення багатства та узаконення використання уяви в публічній сфері.

Конкурентоспроможна міська економіка з високим рівнем затрат капіталу, часу та людських ресурсів більше не може конкурувати з масовими продуктами, а повинна зосередитися на символічних цінностях [16]. Це вимагає переорієнтації їх виробничих структур у бік творчої проєктної діяльності. Крім того, це вимагає здатності до постійних і швидких інновацій. Отже, креативні інновації зараз становлять основну діяльність широкого кола

галузей. З огляду на це, творчі люди наразі є найважливішим ресурсом для економіки. У таблиці 4 представлені основні чинники успіху, або ключові елементи креативного міста.

Варто зазначити, що більшість елементів стосуються як виробництва, так і споживання. Тому політика місцевого креативного міста не повинна фокусуватися виключно на політиці, орієнтованій на людей або на бізнес перспективу, а має поєднувати їх. Це вимагає більш інтегрованої місцевої політики в інші сфери, особливо в мистецтво та культуру та просторовий розвиток. Рейтинг ключових елементів зверху вниз відображає висхідний ступінь щодо впливу місцевої політики. Нижній елемент представляє ідеї щодо управління, тобто як та за допомогою яких інституційних механізмів міста працюють над цими факторами.

Креативні індустрії мають у собі концепцію відновлення будівель, що зазнали під час війни важкого ступеня ураження. При цьому будівлі можуть не обов'язково мати первісно культурний характер [2]. Під час відновлення вони дещо змінюють свій первісний вигляд, але при цьому стають сучасними культурними центрами, що використовують набір останніх технічних надбань і мають великий потенціалом для туризму.

Інноваційне перетворення історичних індустріальних об'єктів або пошкоджених під час воєнних дій або природних катастроф полягає у максимальному збереженні об'єкта, його архітектурних та художніх особливостей і одночасно – у його залученні до сьогоденного життя шляхом наповнення простору сучасними функціями. Часто таке перетворення лежить у руслі формування класичної тріади суспільно-інноваційного розвитку (технології-інформація-соціальний інжиніринг) (рис. 4).

В таких просторах розміщуються:

- комфортні, творчі робочі площі для ведення віртуальних досліджень та інноваційного пошуку або для роботи окремих суб'єктів господарювання;

- інформаційні та культурно-просвітницькі установи, що пропагують та впроваджують інформацію, науку та знання в усі види людської діяльності;

Рис. 4. Зміст креативних просторів*
*Складено авторами за джерелом: [2]

Рис. 5. Напрямки архітектурного відновлення споруд*
*Складено авторами за джерелом: [16]

– суспільно - рекреаційні простори, які по суті є об'єктами соціального інжинірингу, що створюють нове дружнє середовище і стимулюють якісні інноваційні зміни в суспільстві.

Архітектурні підходи спеціально регламентуються і можуть варіюватися в широкому діапазоні: від збереження та реставрації - до різних прийомів добудови, відбудови, надбудови з частковим збереженням історичних елементів і деталей (рис. 5).

Розглянемо їх детальніше:

– прийом відтворення втрачених елементів, що імітують матеріали та конструкції пам'ятника;

– прийом створення нового внутрішнього каркаса в межах пам'ятника (який імітує історичні елементи, додаючи необхідні за сучасними нормативами та/або потрібними для здійснення нової функції деталі);

– прийом збереження історичних обрисів пам'ятника при частковій добудові та заміна елементів, що виконуються в контрастних матеріалах та конструкціях;

– прийом збереження зовнішньої оболонки та основних історичних характеристик інтер'єру при локальному внесенні у внутрішній простір нових елементів, необхідних за сучасними нормативами та/або необхідними для здійснення нової функції;

– прийом збереження оригінальної зовнішньої оболонки для використання її як виразної форми в міських просторах. Промислові інженерні споруди цілком можуть служити основою для перетворення і використовуватися як простір для виконання нової функції або як декоративний скульптурний елемент.

При збереженні лише стабільної архітектурно-конструктивної оболонки забезпечується найбільша свобода функціональних нововведень та перетворень [14]. Однак в руслі сталого розвитку при оцінці співвідношення пам'ятника, що зберігається і модернізується в просторі, враховується, що адаптивне повторне використання ціннісних характеристик інтер'єрів, стаціонарних старих конструкцій, базових комунікацій і обладнання - це не тільки данина поваги минулому, але і скорочення витрат на будівництво, економія ресурсів та енергії.

У процесі досліджень було розглянуто декілька історичних індустріальних проектів, реалізованих у багатьох країнах світу. Для розгляду було обрано об'єкти, що мають високу історико-художню цінність, нові функції яких лежали в межах згаданої вище інноваційної тріади [15]. Критеріями відбору послужили ступінь інноваційності привнесених функцій і діапазон прийомів архітектурного перетворення:

– гнучкі робочі простори для ведення дослідницьких та інноваційних процесів підприємцями та компаніями, що забезпечують можливості потенційного розвитку та підтримки професіоналів, сти-

мулювання творчості та підвищення робітничих та соціальних навичок - лабораторії, офіси, стартапи, коворкінги;

– різного роду музеї, виставкові простори, інформаційні центри, медіатеки, бібліотеки, планетарії та ін.;

– концертні зали, творчі студії та майстерні, кінотеатри, креативні майданчики, спортивні об'єкти, галереї.

Одним із найвідоміших європейських прикладів відновлення економіки завдяки креативним індустріям став Рурський регіон у Німеччині. Його часто порівнюють з українським Донбасом. В середині другої половини ХХ століття рентабельність важкої промисловості почала знижуватися, а сам регіон почав занепадати. Виникла і велика екологічна проблема: внаслідок промислового забруднення найбільшої річки регіону - Емшер.

В 1989 року була проведена Міжнародна будівельна виставка «Емшер Парк», метою якої було знайти нові шляхи урбаністичного та економічного розвитку території, обговорити його ідентичність з огляду на індустріальну спадщину. Так регіон вирішили перетворити на центр креативних індустрій та зеленої економіки. Ця трансформація успішно пройшла завдяки трьом складовим: широкому публічному обговоренню, послідовній політиці німецького уряду та інвестиціям.

До Всесвітньої виставки 1900 року в Парижі архітектор Віктор Лалу створив чудовий комплекс вокзалу д'Орсе з готелем. На той час це була найпрогресивніша споруда з безліччю технічних нововведень [13]. Але вже до 1939 року вокзал застарів і міг обслуговувати лише приміське сполучення. Згодом будівлю використовували і як поштовий центр, і як пересилальний пункт для військовополонених, паркінг, цирк тощо. Згодом від вокзалу залишилася одна зовнішня оболонка.

На початку 1970-х років почалося перетворення цієї пам'ятки архітектури у музей витончених мистецтв ХІХ століття. За проектом італійського дизайнера Гаї Ауленті в інтер'єрі було побудовано дві вежі, що завершили внутрішній простір [14]. Круглі вітражі купола були відновлені в первісному вигляді. Усередині організували три основні рівні, на яких розташували експозицію. Шляхом значних нововведень та модернізації інтер'єрів, але при збереженні зовнішнього вигляду чудова пам'ятка архітектури початку ХХ століття була перетворена на музей світового значення.

Історичний ринок Карро до Тампль побудований в 1868 році в паризькому районі Мара - один із небагатьох прикладів традиційної паризької ажурної металевої архітектури. У 1982 році ринок був занесений до списку спадщини Франції, в 2014 році перетворений в багатоцільовий культурно-спортивний комплекс. Історичний будинок площею

3500 кв. м було розширено за рахунок додавання двох нижніх рівнів, де розмістилися технічні служби та спортивно-рекреаційні зали. В результаті загальна площа нового об'єкта становила 9045 кв. м. Наземний рівень залишили та розмістили там сучасну конференц-залу на 250 місць.

Виробничий комплекс, що отримав назву «Перегінний куб», був побудований в 1906 році в промисловій зоні центральної частини міста Вадодар (Індія) [1]. Раніше там розміщувалося виробництво пеніциліну. До 2018 року комплекс було перетворено, проведено музеєфікацію початкової функції. Сьогодні тут розміщені: музей, що включає основне виробниче обладнання історичного перегінного куба з приміщеннями, що його обслуговують, художні студії, експозиційні та виставкові зали, офіси, бібліотека, кафе. Ємності перегінного куба збережені як основні музейні експонати та відкриті очам відвідувачів. Навколишні історичні корпуси відреставровано, збережено своєрідність архітектури та конструкцій.

Кабельний завод «Нокія каапелі», що діяв у місті Гельсінкі з 1939 року, був виведений з міста в середині 60-х років минулого століття [17]. У цегельних корпусах, що звільнилися, в 1987 році на площі 56000 кв. м був створений найбільший у Фінляндії Центр Каапелі – унікальний культурно-діловий простір, де працюють три музеї, десять галерей, театр танцю, художня школа, різноманітні творчі студії, ділові офіси. Конструкції та архітектура історичних промислових будівель тут повністю збережена, так

само як і загальний вигляд і атмосфера великого заводу середини минулого століття. Центр «Каапелі», що виходить на міську набережну, став великим багатофункціональним культурним простором Гельсінкі, а різноманітний склад функцій робить його затребуваним у всіх категорій населення.

Висновки. Використання креативних індустрій має широкі можливості у відновленні економіки. Залучення креативних індустрій мало місце у Програмах посткризового відновлення економіки таких країн як Німеччина, Афганістан, Ліван, Індонезія, Східний Тимор та інших. Популярним напрямком розвитку міст є ідея «креативного міста», яка підкреслює необхідність розвитку культури творчості, переоцінку погляду на розвиток міського середовища та виявляє творчість як засіб для створення багатства. На розвиток саме креативних міст зараз спрямовані стратегії розвитку Європейських країн. Ще однією можливістю перетворення післявоєнного середовища є інноваційне перетворення та використання частково зруйнованих приміщень або індустріальних приміщень, що знаходяться у занедбаному стані. Таке перетворення лежить у руслі формування класичної тріади суспільно-інноваційного розвитку (технології-інформація-соціальний інжиніринг). Галузь креативних індустрій може забезпечити сталий розвиток економіки та швидкі темпи виходу з кризової ситуації, тобто має перспективи до залучення у післявоєнне відновлення України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Врахович І.М. Розвиток креативних індустрій регіональний вимір: монографія. Львів: «Омельченко В.Г.», 2017. 528 с.
2. Гринчук Є. С., Коваль Н. В. Креативний потенціал України: аналіз, напрямки розвитку. *Економічна наука*. 2020. № 7. С. 6–15.
3. Клоудова Й. Влияние развития креативной экономики на экономически отсталые регионы. *Вопросы экономической политики*. 2012. № 101. С. 110–125.
4. Креативна Україна: веб-сайт. URL: <http://creativeukraine.org.ua/>.
5. Міністерство культури та інформаційної політики України: веб-сайт. URL: <http://mincult.kmu.gov.ua/control>.
6. Офіційний сайт UNCTAD: веб-сайт. URL: <https://unctad.org/>.
7. Парфіненко А.Ю. Парадигма туризму XXI століття. *Економіка та держава. Міжнародний науково-практичний журнал*. 2010 № 9. С. 15–45.
8. Сиваш Ю. М. Оцінка креативного потенціалу регіонів України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. № 15. С. 117–120.
9. Центр української культури та мистецтва: веб-сайт. URL: <https://www.dolesko.com/>.
10. Butaud-Stubbs E., Konstantinou N. Creative and cultural industries – A European asset to be used in global competition. *Lecture Notes in Networks and Systems*. 2019. 97–111 p.
11. Creative Industries Cluster Programme. Веб-сайт. URL: <https://creativeindustriesclusters.com/>.
12. Hong Y., Chen H. Does the Medium-term Development of the Creative Economy Guarantee Long-term Evolution. *International Journal of Cultural and Creative Industries*. 2017. № 1. 22–44 p.
13. Italian Agency for Development Cooperation. Cultural Heritage and Urban Development in Lebanon (CHUD). *The European perspective*. 2016. 154–158 p.
14. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). Concept Note: National Program of Culture and Creative Economy (Afghanistan). Paris: UNESCO. 2015.

15. United Nations and World Bank. Pathways for Peace: Inclusive Approaches to Preventing Violent Conflict. Washington, DC: World Bank. 2018.

16. Vasylieva, T., Lyeonov, S., Lyulyov, O., & Kyrychenko, K. Macroeconomic stability and its impact on the economic growth of the country. *Montenegrin Journal of Economics*. 2018. №14. 159–170 p.

17. Wassell K., Todd I. Timor-Leste: Links between Peacebuilding, Conflict Prevention and Durable Solutions to Displacement. Washington, DC: Brookings Institution. 2014. 34–39 p.

Стаття надійшла до редакції 21 вересня 2022 р.

Стаття рекомендована до друку 24 жовтня 2022 р.

Olena Yevtushenko, Ph.D (Economics), Associate Professor, V. N. Karazin Kharkiv National University, Svobody sq., 4, Kharkiv, Ukraine, 61022, e-mail: evyvtushenko@karazin.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9729-1435>

Daria Arsenkina, Student, V. N. Karazin Kharkiv National University, Svobody sq., 4, Kharkiv, Ukraine, 61022, e-mail: dasha.arsenkina14@gmail.com; ORCID <https://orcid.org/0000-0003-0341-3022>

POSSIBILITIES OF POST-WAR ECONOMIC RECOVERY USING CREATIVE INDUSTRIES

In recent years, a fundamentally new concept of social and economic development has been actively developing in the world, which puts creativity and cultural resources at the forefront of the modern, post-industrial economy. This innovative sector is called the creative economy. The high growth rates of the creative economy (from 3% to 17.6%) are four times higher than the growth rates of industrial production. This concept can also be used in crisis situations to achieve a rapid growth rate of economic indicators. The article highlights the possibilities of using creative industries in post-crisis situations and the post-war recovery program, outlines the signs of a «creative city». The indicators of Ukraine among countries with transition economies in the Global Index of Creativity and the Global Index of Innovation, as well as the possibility of building creative spaces on the basis of destroyed or abandoned premises, were analyzed. The subject of the research is the analysis of the place of creative industries in the post-war economy. The goal is to identify opportunities for the involvement of creative industries in the post-crisis recovery of the economy. The task is to outline the place and features of the development of creative industries in the country's economy, to analyze post-crisis recovery programs involving the creative sector, to define the main elements of a «creative city» and to classify innovative transformations of historical objects. General scientific research methods are used: analysis and synthesis, descriptive, systemic, comparative and structural analysis. During the study, the following results were obtained: the possibilities of using creative industries in post-crisis situations and post-war recovery programs were revealed. Conclusions: the expediency of involving creative industries in the post-war reconstruction of Ukraine in order to ensure sustainable development of the economy and rapid recovery from the crisis situation is substantiated.

Key words: *creative industries, creative economy, creative city, cultural industries, crisis, post-war reconstruction, post-crisis recovery.*

REFERENCES

1. Vrakhovych I.M. (2017) Rozvytok kreatyvnykh industrii rehionalnyi vymir: monohrafiia [Development of creative industries regional dimension: Monograph]. Lviv «Omelchenko V.H.», 528 (in Ukrainian).

2. Hrynychuk Ye.S., Koval N.V. (2020) Kreatyvnyi potentsial Ukrainy: analiz, napriamky rozvytku [Creative potential of Ukraine: analysis, directions of development]. *Ekonomichna nauka [Economics]*, (7), 6–15 (in Ukrainian).

3. Kloudova Y. (2012) Vliyanye razvytyia kreatyvnoi ekonomyky na ekonomychesky otstaliye rehyoni. [Influence of creative economy development on economically backward regions]. *Voprosi ekonomycheskoi polytyky [Questions of economic policy]*, (101), 110–125 (in Russian).

4. Kreatyvna Ukraina [Creative Ukraine]. Available at: <http://creativeukraine.org.ua/> (in Ukrainian).

5. Ministerstvo kultury ta informatsiinoi polityky Ukrainy [Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine]. Available at: <http://mincult.kmu.gov.ua/control> (in Ukrainian).

6. UNCTAD Official Site: Website. URL: <https://unctad.org/>.

7. Parfinenko A.Iu. (2010) Paradyhma turyzmu XXI stolittia [The tourism paradigm of the 21st century]. *Ekonomika ta derzhava. Mizhnarodnyi naukovopraktychny zhurnal [Economy and the state. International scientific and practical journal]*, (9), 15–45 (in Ukrainian).

8. Syvash Yu.M. (2017) Otsinka kreatyvnoho potentsialu rehioniv Ukrainy [Evaluation of the creative potential of the regions of Ukraine]. *Naukovy visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu [Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University]*, (15), 117–120 (in Ukrainian).

9. Tsentr ukrainskoi kultury ta mystetstva [Center for Ukrainian Culture and Arts]/ Available at: <https://www.dolesko.com/> (in Ukrainian).
10. Butaud-Stubbs E., Konstantinou N. (2019) Creative and cultural industries – A European asset to be used in global competition. *Lecture Notes in Networks and Systems*. 97–111.
11. Creative Industries Cluster Programme. Web-site. URL: <https://creativeindustriesclusters.com/>.
12. Hong Y., Chen H. (2017) Does the Medium-term Development of the Creative Economy Guarantee Long-term Evolution. *International Journal of Cultural and Creative Industries*, (1), 22–44.
13. Italian Agency for Development Cooperation. (2016) Cultural Heritage and Urban Development in Lebanon (CHUD). *The European perspective*. 154–158.
14. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2015) Concept Note: National Program of Culture and Creative Economy (Afghanistan). Paris: UNESCO.
15. United Nations and World Bank. (2018) Pathways for Peace: Inclusive Approaches to Preventing Violent Conflict. Washington, DC: World Bank.
16. Vasylieva, T., Lyeonov, S., Lyulyov, O., Kyrychenko, K. (2018) Macroeconomic stability and its impact on the economic growth of the country. *Montenegrin Journal of Economics*, (14), 159–170.
17. Wassell K., Todd I. (2014) Timor-Leste: Links between Peacebuilding, Conflict Prevention and Durable Solutions to Displacement. Washington, DC: Brookings Institution. 34–39.

The article was received by the editors 21.09.2022

The article is recommended for printing 24.10.2022